

TEMA BROJA: Mediji i ratni zločinci

KODEKS PROFESIJE

Pogubno „laganje za domovinu“

Pero Jurišin

Devedesetih se lagalo i širila mržnja govorom, rečju i slikom. Uvek je postojao politički obrazac koji je bio smernica revnim novinarskim poslušnicima. Otpor takvom pristupu nije bio simboličan. Prvenstvena odgovornost je na novinarima i cehovskoj organizaciji da razobličuju govor mržnje i njegove nosioce u nedavnoj prošlosti, ali i ove današnje, stalnim podsećanjem javnosti na to šta su radili i sa kakvim pogubnim posledicama

Uvod

Kada ocjenjujemo odgovornost medija, a time i novinara za ratne zločine, onda u prvom redu trebamo sagledati njihovu ulogu u procesu razbijanja SFR Jugoslavije, čiji je rat bio sastavni dio. Drugim riječima, treba odgovoriti na pitanje je li postojao, a ako jeste koliki je bio raskorak između proklamiranih i općeprihvaćenih načela novinarske profesije i onoga što su mediji i novinari radili. Odnosno, je li taj raskorak rezultirao negativnim efektima: od moralno neprihvatljivih, do onih koji su poticali na zločine ili već sami po sebi bili zločinom. Novinarskim jezikom kazano – jesu li uvažavali činjenice nastojeći ih sagledati s više aspekata te ih iznositi objektivno i nepristrasno. Znači, jesu li pišući izvještaj ili komentar tragali za istinom kao osnovnim načelom profesije, svjesni svoje uloge u kreiranju javnog mnijenja, ali i odgovornosti za taj utjecaj.

Ako pođemo od tih kriterija, jasno je, čak i na površan pogled, da veliki broj novinara i medija nije odgovorio ni profesionalno, ni ljudski na taj vječni izazov novinarstva. Zato Žarko Puhovski i kaže da svaka analiza početaka rata i njegovih uzroka, kao i analiza posljedica rata, mora uzimati u obzir pitanje podrške masa, koja je omogućila nacionalističkim vođama da mobiliziraju, u emocionalnom smislu, velik postotak pripadnika vlastite nacionalnosti.

Korijeni

Gubitak profesionalne distance prema događajima, prema etici javne riječi i kulturi dijaloga te politička, a potom i skoro svaka druga pristranost, uvijek su bili prisutni na ovim prostorima. Te pojave nisu specijalitet ex-yu prostora, ali s obzirom na povijesne, kulturološke i političke okolnosti imaju neke posebnosti. Zaoštravanjem krize na prostoru SFRJ te negativne značajke su posebno eskalirale krajem 80-tih i početkom 90-tih, tako da je njihov odjek i danas i te kako prisutan, potvrđujući riječi Miroslava Krležu: „Samo su naše hajke trajne. To je konstanta. Na djelu je trajno i neopozivo duh hajdučije. Zakon noža.“ zapisao je veliki pisac još 30-tih godina prošlog stoljeća.

Jedan od korijena spomenutih specifičnosti nalazi se u sustavu koji je vladao do 1990-te godine, kada su mediji bili pod manjom ili većom, ili čak strogom kontrolom vlasti. Kontrola je provedena preko, od politike imenovanih urednika, a određenjem novinara kao društveno-političkih radnika, unaprijed je sugerirana i njihova odgovornost za eventualne nepoćudnosti u pisanju. Takvo davanje važnosti, kao „dnevno-političkim intelektualcima“, rezultiralo je kod mnogih brzopletošću u zaključcima o nekoj temi, branjenjem stavova bez dublje analize i izvlačenja jednostranih zaključaka, bilo pozitivnog, bilo negativnog predznaka. Jednom riječju – oportunistom. Umjesto demokratizacije, decentralizacija sustava, krajem 70-tih i početkom 80-tih godina, stvorila je umjesto jednog više (republičkih) centara moći, unutar nacionalnih država. Na neki način tako se decentralizirao i oportunizam. Stoga su u međusobnim trvenjima vladajuće strukture sve više koristile nacionalne konotacije, potičući na to i medije pod svojom kontrolom. Istodobno, zahvaljujući određenoj liberalizaciji društva, u dijelu medija je došlo do „nezgodnih iskoraka“. Naime, zbog visokog stupnja ideologiziranosti medija neki od njih su kao i dio novinara, u svojim opservacijama, polazili od „vizionarskih idealnih ciljeva“, dovodeći u pitanje sposobnost pojedinaca u vlasti, pa i same vlasti da odgovori na niz sve prisutnijih društvenih proturječnosti. U dnevno-političkoj praksi rezultat je bio kažnjavanje novinara. Krajem 80-tih po takvom primjeru je postala poznata redakcija zagrebačkog tjednika „Danas“, iako se tada rašireno mislilo da novinari tog lista govore ono što partijski vrh Hrvatske ne želi (ili nesmije) javno reći.

Oportunizam

Kada je 90-te došlo do konačne „emocionalizacije javne sfere“, kojom se onemogućila bilo kakva racionalna rasprava, nestao je prostor za „bitnu distinkciju između privatnog i javnog života...građanina i državljanina“. Tako se došlo do stanja da su, kako kaže Boris Buden „šampioni oportunitizma u nas“ postali „cijenjeni i štovani članovi društva, ne usprkos javno osvjedočenom oportunitizmu, nego upravo zbog njega“. Sjeća li se još itko kako je Vice Vukojević za govornicom Sabora govorio o partizanima kao kriminalcima, razbojnicima i ubojicama, dok je sjednici šutke predsjedao sin palog borca sa Sutjeske, koji je političku karijeru izgadio upravo na račun oca partizana. Međutim, ne samo da on nije reagirao, nego nitko iz medija to nije spomenuo. U konačnici je to rezultiralo „manifestacijom duha netolerancije kao najpouzdanijeg barometra nečijeg patriotizma“, koji je ovjekovječen u riječima novinarka „Večernjeg lista“ Dunje Ujević: „Lagat ću za domovinu ako bude potrebno!“. Kako reče kolega Vlado Rajić, „državotvorstvo“ je tako pretpostavljeno profesionalizmu, nacionalno građanskom, a pravovjernost istini. Takav otklon kod novinara je bio olakšan i činjenicom da je SDP kao stranka, a pogotovo njen vrh, napravio odmak, od skoro cjelokupnog svog povijesnog naslijeđa te od Srba koji su tada prokazivani kao ključni neprijatelji hrvatske državotvornosti.

Tako se 90-tih lagalo i širilo mržnju govorom, riječju i slikom. Uvijek je postojao politički obrazac, politički naputak koji je bio smjernica revnim novinarskim poslušnicima. Treba li podsjećati na tekstove o masonskim i bjelosvjetskim zavjerama, koji su povećavali fobiju s ciljem homogenizacije protiv neprijatelja svih vrsta. Tih primjera je bezbroj, kao i novinara koji su se osjećali potaknutima da nadiđu i tako zadate okvire. Neki su u tome vidjeli priliku za dobar profit i tko zna što drugo. Sigurno je samo jedno, da opravdanja tipa Robert Pauletić, kako „se moralo jer je bilo takvo vrijeme“, nitko zdravog razuma ne može prihvatiti. Za služiti „svetoj stvari“ ništa nije bilo dovoljno sveto da ne bi bilo zlorabljeno ili prokazano neprijateljskim, odnosno izdajničkim. Njihova su pera „ubijala, ostavljala ljude bez posla, uništavala im obitelji“. Stoga „ST“ Marinka Božića i danas služi kao „ideal obrazac“, iza kojeg se nažalost skrivaju mnogi koji su činili podjednako grozne stvari. Kako reče Vedrana Rudan, govoreći o „ST“-u, ali misleći na sve slične primjere, „potpisivati one tekstove, uređivati onakvo glasiloo makar i sat u životu, to nije greška, to je stanje duha“. Po Srđanu Vrcanu „riječ je o autorima koji su na neki način bili drugorazredni akteri u političkoj drami koju je priredio hrvatski nacionalizam u tuđmanovskoj varijanti, ali koji u toj drami nisu bili samo puki statisti, nego su imali važnu ulogu kao propagandisti i popularizatori nacionalističke ideologije. Oni su, u osnovi, ideološki kostur hrvatskog nacionalizma, kako ga je kreirao politički vrh te politike, ispunjavali tkivom te su svjesno pomogli da se ta politička ideologija približi svakodnevnom govoru i društvenom životu na razini svakidašnjice“.

Otpor

Otpor takvom pristupu stvarima ipak je postojao. Da nije bio simboličan pokazuju „udari“ vlasti na medije. Čistke novinara, koji se nisu htjeli prikloniti etničkom imperativu, državotvorne provenijencije, po kojem samo „naša strana“ počiva na pravim etičkim vrijednostima, zahvatile su brojne medije. Na stotine ih je protjerano sa Hrvatske televizije, iz „Vjesnika“, oružano su osvojeni „Glas Slavonije“ i TV „Marjan“ u Splitu. Novoj vlasti su trebali oni koji će bespogovorno govoriti ono što ona želi ili će štetiti o onome o čemu vlast ne želi da se govori i piše. Danko Plevnik to smješta u kontekst prvog od tri „medijska rata“ koje su novinari tada vodili: „Medijski rat protiv medija agresora na Hrvatsku u kojem su neki novinari bili spremni na laž u ime naroda, dok su drugi vjerovali da je narod spreman na istinu. Tako su prvu opciju zastupali „Vjesnik“, „Večernji list“, HTV i OTV.“ Tu je bio i „ST“, potom „Danas“ Hloverke Novak Srzić, vinkovački „Hrvatski vjesnik“ s nadnaslovom „Srbi prokleti da ste, ma gdje bili“, a kasnije i „Slobodna Dalmacija“ te „Nedjeljna Dalmacija“, bivajući gotovo perjanicom medijskog pogromaštva, pogotovo nad Muslimanima, kako onima u BiH, tako i onima izbjeglim u Hrvatsku. Učinjena šteta je bila dvostruka i dugoročna. Osim „brisanja“ kvalitetnih novinara s autorskih lista, novouvedeni kadrovi nisu imali dobre mentore, posljedice čega se i danas osjećaju u svim medijima.

U takvom ambijentu nedovoljnih i često kontraverznih informacija iz kojih je teško bilo nazrijeti istinu ili cjelovitu sliku o zbivanjima znakovitu ulogu je odigrala i Hrvatska izvještajna novinska agencija, popunjavajući praznine tamo gdje to nisu stigli „državotvorni“ mediji. O njenoj vjerodostojnosti govori rekordno „oboren“ broj vijesti. Ostatak se uglavnom odnosio na prenošenje izjava članova državnog „vrhovništva“. O njenoj funkciji pak govore primjeri tekstova kao što je onaj naslovljen „Časnik JNA izjavio da treba poklati hrvatsku Vladu“. Vijest je 30. travnja 1991. godine prenijela HTV. Rezultat vijesti je bila „staklena noć“ u Zadru. Pohod je izvršen na naselje Bili Brig, u kojem je stanovao velik broj časnika JNA. Na razne načine, između ostalog i eksplozivom, porazbijana su stakla na zgradama te poslovnim prostorima u vlasništvu građana srpske nacionalnosti. U takvoj atmosferi smrt policajca Franka Lisice rezultirala je još jednim takvim pohodom, u kojem je razoreno 30-tak prodavaonica i kafića čiji su vlasnici srpske nacionalnosti, nakon čega je Zadar „nalikovao na ratište“. Ispričavajući se „korisnicima i osobama spomenutim u vijesti“, što je „objavila neprovjerenu vijest“ Hina je ustvrdila kako je „informacija zabunom emitirana“. Naravno, efekt je već bio ostvaren i nitko nije zbog toga odgovarao.

Upravo je odbijanje šutnje bio uzrok rušenja pretvorbe „Slobodne Dalmacije“. Čak ni trodnevni štrajk većine novinara i urednika, vođen u ožujku 1993. godine pod parolom: „Za Republiku Hrvatsku i slobodnu javnost!“ i podrška dijela međunarodne javnosti nije zaustavila HDZ-ovsku otimačinu. Pritom su

čak i čelnici oporbenog HSL-a ustvrdili da je „SD“ i „Danas“ trebalo ugušiti jer su bili jugoslavenski i komunistički. Pače je Vlado Gotovac, oko čijeg govora pred zapovjedništvom JNA u Zagrebu postoje dvojbe, jer jedni smatraju kako je to bio govor mržnje, tada kazao kako se demokracija ne mjeri sudbinom jedne novine. Osim što je do kraja razgolitio Tuđmanovu vlast kao totalitarizam nacionalističke provenijencije, taj čin je ukazao i na pljačkašku pozadinu te iste vlasti te razotkrio da se među novinarskim borcima „za našu stvar“ uz rijetke „vjernike“ odane ideji nacionalne države, uglavnom nalaze karijeristi, konformisti i raznorazne nerealizirane prišipetlje. Dijelu novinara je onemogućeno pisanje, dio je pak odbio pisati u takvom listu, koji se nije više razlikovao od ostalih dnevnih listova, ali i od TV programa, ne želeći biti suučesnikom u zločinu. Do kraja 90-tih list je napustilo 100-tinjak novinara.

Dio novinara „Slobodne Dalmacije“ je potom osnovao „Feral Tribune“. Taj, prvotno dvotjednik, hrabro se suprostavio fašizaciji društva, plaćajući za to visoku cijenu, pri čemu je dio njegove naklade javno spaljivan. Ipak, unatoč svim naporima, on, kao i dvotjednik „Arkzin“, riječki „Novi list“, potom osječki „Bumerang“ te još poneki medij, zajedno sa nevladinim organizacijama te rijetkim intelektualcima, nisu mogli zaustaviti nacional-šovinističko ludilo i revanšizam zasnovan na proizvodnji neprijatelja i njegove navodne pete kolone, niti probiti mitološki sazdane zidove o Domovinskom ratu. U tom kontekstu su svi koji demitologiziraju taj rat neprijatelji njegovog „digniteta“, pa time i Hrvatske. Zato je otpor tako definiranom stavu značio nošenje glave u torbi te ako si postavlja pitanja koja se nisu sviđala vlastima, ili još gore, koja se nisu sviđala lokalnim vlastodržcima. Oni koji su to pokušali u „državotvornim“ medijima iznad sebe su imali pravovjerne urednike te su bili prisiljeni odustati ili otići. Nisu to izdržali ni neki u međuvremenu osnovani „nezavisni“ listovi. Tako je tjednik „Globus“ dodirnuo dno tekstovima o Miri Furlan, „Vješticama iz Rija“, logorima u Hercegovini... „Ovdje nije riječ o čestom pomanjkanju dobrog ukusa, nego o teškim padovima, koji su u već krajnje nervoznoj ratnoj situaciji samo pridonijeli masovnoj hysteriji, a pojedince izložili fizičkim opasnostima i javnoj osudi. Mislim, prije svega, na slučajeve Mire Furlan i tzv Vještice iz Rija, koji se i danas spominju kao samo dno novinarske zloupotrebe. U Hrvatskoj nažalost nije razvijena osjetljivost protiv nacionalnih, rasnih i regionalnih stereotipa...U tom kontekstu moram izdvojiti protumuslimanske stereotipe Tanje Torbarine, koji su, uvjeren sam, raspaljivali teško prebrođeni ratni sukob s Muslimanima“ zapisao je 1994. godine Ivo Banac.

Šutnja

Šutnja je onemogućavala i dobivanje cjeline slike o tome što se u državi događa. Pojedinačno smo u svojim sredinama znali za neka mračna događanja, ali nismo imali cjelovitu sliku. Šutjelo se u medijima o zločinima s „naše strane“, otkazima, izbacivanjima iz stanova, šikaniranjima i drugim pritiscima, uglavnom na srpsko stanovništvo. Šutjelo se o novoj interpretaciji povijesti, po kojoj je NDH bila žuđeni san Hrvata, o rušenju antiifašističkih obilježja, o smotrama ustaških bojni po hrvatskim gradovima, što je Hrvatsku skupo koštalo. Šutjelo se, a i danas se šuti o prvoj žrtvi rata, hrvatskom policajcu Goranu Alavanki, jer je bio srpske nacionalnosti. Šutjelo se, a i danas se uglavnom šuti o sudjelovanju Srba u obrani Hrvatske – od Dubrovnika do Osijeka i Vukovara. Šutjelo se i kada su ustaški dužnosnici postajali zastupnici u Saboru i hrvatski diplomati, koji su pače javno izjavljivali da bi i danas radili isto što i 1941. godine. Šutnja je u pojedinim primjerima djelovala čak razornije od pisanja. Zato za šutnju i prikriivanje treba snositi jednaku odgovornost kao i za pisanje i govorenje. Jer sagriješiti se može i nečinjenjem, a ne samo objavljivanjem tekstova koji danas čine antologiju govora mržnje.

I da nije bilo medija i novinara koji su smogli snage i hrabrosti pisati istinu, ili joj težiti, danas javnost ne bi znala za mnoge uredničke „propuste“. Ti tekstovi postaju dokumenti jednog olovnog vremena, koji bi nas i danas trebali upozoravati gdje smo i kuda idemo.

Blagoslov

Jer, događa se da su izjave primjerice Franje Tuđmana kako je sretan što mu žena nije Srпкиnja ni Židovka, zatim Šime Đodana o niskim Srbima šiljatih glava, ili Bosiljka Mišetića kako hrvatsku djecu od malena treba učiti tko joj je neprijatelj, misleći na Srbe, dobile svoje današnje sljednike, iako ne tako učestalo i ne u obimu kao 90-tih godina. Rijetki su osvrtni na istupe visokopozicioniranih svećenika koji govore da su im optuženi generali u srcu, ali o žrtvama ni riječi.

U državi koja se diči svojim katoličanstvom zaboravljena je poruka: ne učini drugome što ne bi poželio da netko učini tebi. Toga se baš i nisu držali svi pripadnici klera, preskačući pojedina poglavlja Evanđelja u svom radu. Nismo doživjeli zalaganje visokih predstavnika klera za malog čovjeka u konkretnim situacijama pljački poduzeća i kriminalnih stečajeva, ili pak običnih zatvorenika, kao što smo to u slučajevima osumnjičenih, pa i osuđenih za ratne zločine. Neki, koji su doživljavani kao glasnogovornici katoličke crkve, primjerice don Živko Kustić, čak su se javno protivili u Ustavu zapisanom sljedništvu Republike Hrvatske za onom ZAVNOH-ovskom. Istovremeno su mediji, tu šuteću crkvu uzdizali na pijedestal moralne vertikale u Hrvata. Prvi čovjek Katoličke crkve u Hrvata još nije bio u Jasenovcu, a još se čeka reakcija na grafite sa slovom U i križem u njemu. Od predstavnika Pravoslavne crkve se, uz

časne iznimke, ne može baš čuti valjana osuda samoproglašene Srpske Krajine. Slično tome, prvi čovjek Islamske zajednice je govoreći na Bleiburškom polju kazao kako je tamo stradao cvijet muslimanske mladosti. Mediji, pritom naravno, nisu milovali Pravoslavnu crkvu, ali su bili više nego blagonakloni prema ostalim dvjema. Nereagirane vjerskih zajednica na najteže primjere sijanja mržnje i zločina, ili tek njihova blaga i uopćena kritika, više su predstavljali blagoslov takvom ponašanju nego protivljenje „moralnog autoriteta“.

Iako je dio medija odradio posao dijela državnih institucija, pa čak neke od njih prisilio da počnu funkcionirati, teško je vjerovati da bi to uspjelo da paralelno nije bilo pritiska međunarodne zajednice. To je vidljivo iz slijeda događaja. „Nezavisni“ mediji su o zločinima pisali i 90-tih, ali je procesuiranje počelo tek nakon 2000-te. Jednako je sa kriminalom, u obračun s kojim se krenulo nakon snažnih vanjskih pritisaka vezanih za korupciju i šverc. Zato se može reći i da je nepostojanjem političkog pritiska izostao i onaj novinarski da se osuđenim generalima (Mirku Norcu i Tihomiru Blaškiću, pri čemu ovaj prvi uglavnom slobodno živi u zatvoru otvorenog tipa, a ovaj drugi je iz Haaga dočekan kao da je oslobođen), sukladno zakonu oduzmu činovi. Čak naprotiv, mediji revnosno prenose prijetnje generala Branimira Glavaša iz bolnice. Na takve i slične primjere može se naići u gotovo svim medijima. Sveopća estradizacija medija, nisko obrazovanje velikog broja novinara (ne samo formalno – školsko) doprinijeli su stalnoj prisutnosti takvih primjera. Tako nema polemike kada župan Kruno Peronja opravdava županijsko priznanje Thompsonu, jer je pjevao „protiv bijelog praha, a za ljubav prema Bogu...“, niti ima širih komentara o uzrocima koji su doveli do toga da maturanti „Obrtno-tehničke škole u Splitu pjevaju „Jasenovac i Gradišku staru“. Time se stvara privid da je govora mržnje (usmjeren prema nacionalno suprotstavljenom entitetu u ratu) mnogo manje nego prije. Neki čak ocjenjuju da ga gotovo i nema. Naime, broj „kontakata“ je manji, jer nema rata, a i manje je Srba, pa je i broj takvih ispada manji. Ujedno, on je sofisticiraniji i bolje kamufliran, a jedan od razloga privida je i u promijenjenom pragu osjetljivosti, pa je i reakcija manje nego primjera. U tom smislu se može reći da se bitno nije mnogo toga promijenilo, pogotovo ako promatramo incidente kojima uzrok leži u rasizmu i ksenofobiji. Za to je dovoljno svakog tjedna pogledati rubriku „Greatest Shits“, „Feral Tribunea“.

Zaborav

Zato je zastrašujuće kada se zaboravlja, da krenemo samo od živih i aktivnih. Tako čovjek, koji je kao ministar unutarnjih poslova, javno, prije istrage proglasio članove Dalmatinske akcije teroristima, danas sjedi na čelu Vijeća za nacionalnu sigurnost. Čovjek koji je sjedio na čelu Agencije, koja je novinarima ukrala „Slobodnu Dalmaciju“ sjedi na čelu HOO-a, a bivši direktor HRT-a koji je dijelio etničke otkaze, sjedi u MOO-u. Pisac obavještajnih tekstova u „Nedjeljnoj Dalmaciji“ predsjednik je Odbojkaškog saveza. U Saboru pak sjedi hinjeni „ban“ i stvarni progonitelj „vještica“. Aktualni gradonačelnik Osijeka je predsjednik HSP-a Anto Đapić, koji je svojevremeno poručio vukovarskim Srbima kako aktualna vlast može donijeti stotinu zakona o oprostima i obnovi, ali će HSP kad tad doći na vlast i onda jao njima. Taj zaljubljenik u intimističku poeziju Marka Perkovića Thompsona, na osnivačkom skupu stranke u Splitu 1991. godine zajedno je sa pjevačem kamenih gena pokazivao visinu kukuruza. Napjeve Čavoglavca danas pušta javna televizija, pravdajući se kako je izrezala „sve sporne momente sa koncerta“ prepoznatljive ikonografije na kojoj bi mu pozavidjela i Leni Rifensthal, a na kojem se pjevalo i o „lošoj '45-oj“ te upozoravalo da se „ne skreće lijevo“. Dakle, po istom obrascu iz 90-tih. Sličan je odnos i prema takvim pojavama u sportu. Možda je najupečatljiviji primjer kada se spominju navijači širokobrijeških nogometaša – „škripari“ što je naziv za ustaše koji su se nakon Drugog svjetskog rata skrivali po špiljama. Čak i čelnici SDP-a o ustašama govore kao o problemu izbora, što ide na ruku onima koji i dalje relativiziraju prošlost. Odnos prema optuženim generalima je i dalje kao prema herojima, a istovjetan je i prema onima koji su pravomoćno optuženi, pa se primjerice čestitke generala Mirka Norca čitaju na proslavama brigada i prenose preko javne televizije. Vrhunac je da nam u tom kontekstu mediji kao mjerilo stvari i hrvatstva, nameću bezprizornog Zdravka Mamića, koji novce s utakmica NK „Dinamo“ daje za obranu generala, dok se taj isti klub dotira iz gradskog budžeta. To opet znači da zagrebački gradonačelnik Milan Bandić misli isto, ali takvo ponašanje nitko ne komentira.

Zaborav briše sve. Hloverka Novak Srzić vodi talk show i želi biti urednica informativnog programa, preko kojeg je napravila hajku na Romana Latkovića. Motrištarci kao udarna snaga TV Nove ugošćavaju Boru „Čorbu“ ili organiziraju eskulpiranje „super kviska“ i njegovo obogotvorenje, ali bez podsjećanja na novinske uratke koji su širili najprizemlju mržnju. Zato se u novinama i može pojaviti tekst o rezultatima istraživanja, nekog srpskog pseudoznanstvenika, naslovljen "Skandalozno da su Imočani Srbi". Dakle, nije skandalozno istraživanje, ili primjenjena metodologija, nego zaključak. Isto kao što bi vjerojatno "skandalozno" bilo da su Zemunci Hrvati. Zaboravljeno je što su 90-tih pisali udarni kolumnisti vodećih tjednika i dnevnika. Bivši urednici sjede na poslovodnim dužnostima. U redakcijama su dobro uhljebljeni Josip Jović i njegovi klonovi, koji su objavljivali antologijske primjere govora mržnje, primjerice onaj Andreja Rore u „Panorami“ o logoru u Jasenovcu. Svoj posao uredno radi i autor „Novinarske pete kolone“. Kao da je uspostavljen prešutni konsenzus o nediranju. Nema više Odjela za medijsko planiranje Vinka Grubišića, ali duh živi. Zato se može dogoditi da se javnost danima bavi izjavama bivših šefova HTV-a Tomislava Marčinka i Milovana Šibla kako na HRT-u i danas radi 30-tak suradnika „SDB-a i KOS-a“, umjesto da se kaže kako ta dvojica i mnoštvo njihovih pulena ne zaslužuju ni

najmanju novinarsku pažnju izuzev one koja bi bila potaknuta propitivanjem njihove odgovornosti.

Što raditi?!

Kad tako sagledamo stvari jasno je da dio novinara i dalje primjenjuje govor mržnje, svjesni realiteta u kojem je politici još uvijek potreban „etnički markirani neprijatelj“. Zahtjev za lustracijom članova SK 90-tih nije prošao jer je veliki (statistički samoodrživi) postotak novovladajućih imao „crvenu“ prošlost. Gledajući tako na problem odgovornosti novinara i njihovog sankcioniranja, teško se oteti istovjetnom zaključku. Zato je, unatoč činjenici da jedan broj novinara zaslužuje suđenje za ono što su radili, važnije utvrditi odgovornost političara. Jer zašto bi oni, koji i danas manipuliraju „svetinjama“, bili izuzeti iz takvog postupka. To ne znači odgađanje utvrđivanja odgovornosti novinara. Nju treba utvrditi za sve počinitelje, jer, ne budu li osuđeni bar najvažniji stigma će obilježiti cijeli narod. U slučaju novinara (s obzirom na protok vremena i težinu djela) jedino se postavlja pitanje do koje razine ići. Osuda Suda časti, bez instituta licence nije dovoljna. Pitanje sazrijevanja društvene svijesti je da se o nekim novinarima, prvenstveno u njihovoj sredini progovori kao o Martinu Heideggeru na Sveučilištu u Freiburgu, koje je izrazilo bol i sram zbog žrtava nacionalsocijalizma, čiji dolazak je pozdravio poznati filozof. Prvenstvena odgovornost je na novinarima i cehovskoj organizaciji da razobličuju govor mržnje i njegove nositelje u nedavnoj prošlosti, ali i ove današnje, stalnim podsjećanjem javnosti na to što su radili i sa kakvim pogubnim posljedicama. Na neke pak, kako to navodi Jasmina Kuzmanović, pišući o „slučaju Furlan“, „ne može utjecati ni sram, ni stid, niti pozivanje na bilo kakve etičke obzire ili obiteljske osjećaje. Na njih ne može utjecati ni pozivanje na profesionalizam“. Za njih postoje institucije pravne države i šteta je što, bar u najdrastičnijim primjerima one nisu reagirale, mada, baš u tim slučajevima možda još nije kasno. To bi pomoglo i novinarskoj organizaciji samoj da slijedi jednu od poruka „Sarajevske obaveze“ usvojene na Svjetskom kongresu novinara 2000. godine u Sarajevu, a kojom se novinari obavezuju da „neće pokleknuti u pokušajima ... sve dok svako ljudsko biće ne bude moglo živjeti životom koji ima svrhu i ispunjenje, životom dostojnim čovjeka“.

Split, 02.09.2007.

